

УДК 793.3.071.5

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2022.4.7>

I. В. СТЕПАНЮК

*кандидат мистецтвознавства, старший викладач кафедри теорії, методики музичної освіти та інструментальної підготовки, викладач хореографічних дисциплін, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна
Електронна пошта: GorikArtist@ukr.net
<http://orcid.org/0000-0001-9324-2655>*

ЗМІСТ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА ХОРЕОГРАФІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті досліджується питання змісту професійної компетентності викладача хореографічних дисциплін у закладах вищої освіти, а також значення досліджуваного утворення у процесі здійснення педагогічної діяльності педагога-хореографа.

Автором розглядаються знання та вміння викладача хореографічних дисциплін як складові компоненти його професійної компетентності. Окреслюється питання самоактуалізації педагога як запоруки успішного процесу його професійного розвитку.

У статті автор розмежує такі поняття, як: компетенція, компетентність, професійна компетентність, професійна компетентність, професійна компетентність викладача хореографічних дисциплін.

Автор дає таке визначення професійній компетентності викладача хореографічних дисциплін: це – специфічний педагогічний феномен, який визначається особливостями мистецько-педагогічної діяльності, своєрідністю її завдань, перевагою художньо-творчих форм практичної роботи та специфічними методами мистецької освіти.

Педагог-хореограф повинен поєднувати у собі такі складові, як: педагог-постановник та балетмейстер-репети-тор, уміло підтримувати зусилля здобувачів освіти та стимулювати їх ініціативу.

Таким чином, професійна компетентність у процесі хореографічної діяльності педагога повинна базуватися на таких положеннях:

- здійснення художньо-естетичного виховання студентської молоді на гуманістичних засадах;
- формування найважливіших складових естетичного розвитку, що виступають необхідною умовою виховання їх естетичної культури;
- використання методів стимулювання імпровізаційної активності та її творчих проявів;
- формування ціннісного ставлення до мистецтва хореографії, основу якого визначають ціннісні орієнтири, смаки та ідеали;
- розвиток повноцінної, психічно та фізично вільної особистості студента;
- розвиток художньо-творчих здібностей, а саме: естетичного смаку, уяви, мислення, виховання інтересу до хореографічної діяльності, культури поведінки, позитивного ставлення один до одного тощо.

Ключові слова: заклад вищої освіти, педагог-хореограф, педагогічна діяльність, професійна компетентність, студентська молодь, хореографічна освіта.

Вступ. Динамічні інтегративні процеси, що відбуваються у сучасному українському суспільстві, стратегічні пріоритети державної політики в освітній галузі спрямовують заклади вищої освіти на підготовку кваліфікованих фахівців з високим рівнем професійної підготовки, здатних оперативно реагувати на будь-які зміни у суспільному та освітньому процесі, грамотно планувати свої педагогічні дії та успішно їх вирішувати.

Сьогодні вдосконалення української освіти спрямоване на досягнення європейських стандартів. У зв'язку з цим підвищуються

вимоги до професійної компетентності викладачів у закладах вищої освіти.

Викладач хореографічних дисциплін – це фахівець, який здійснює педагогічну діяльність у галузі хореографічного мистецтва (класичний, народно-сценічний, спортивно-бальний, сучасний танець тощо), є постановником хореографічних творів різних форм у процесі проведення навчальних занять та сценічного виховання здобувачів освіти.

Професійна компетентність викладача хореографічних дисциплін у закладах вищої освіти – це професійно-необхідна якість його особистості,

показник та елемент педагогічної творчості та майстерності, здатність до перевтілення, індивідуальна привабливість, емоційність, великий арсенал зовнішніх засобів невербальної комунікації, образне мислення, відчуття внутрішньої свободи, пошук нестандартних рішень у розв'язанні педагогічних завдань тощо.

Постановлення проблеми. Хореографічна освіта є відносно самостійною педагогічною системою цілеспрямованого духовного розвитку особистості шляхом засвоєння знань та формування умінь і навичок.

Хореографічна освіта, як і освіта в цілому, детермінується соціально-економічними та суспільно-політичними процесами. Водночас вона є ефективним засобом соціалізації людини, розвитку її світоглядної культури, формування здатності до саморегуляції та самовдосконалення. Важливого значення в цьому контексті набуває професійна компетентність викладача хореографічних дисциплін.

Професійна компетентність педагога-хореографа повинна виражатися, перш за все, в: естетичному відчутті прекрасного в мистецтві, в житті, побуті, стосунках, в праці людей; знанні і розумінні суті естетичного в мистецтві; естетичному мисленні; художній ерудиції і грамотності; здоровому естетичному смаку; опануванні художньою спадщиною минулого українського народного мистецтва, в особистісному ставленні до сучасного мистецтва та художньої культури в цілому.

Аналіз попередніх досліджень. Концептуальні аспекти компетентісного підходу до фахової підготовки майбутніх учителів висвітлені у фундаментальних працях з психології та педагогіки (І. Зязюн, О. Савченко, О. Овчарук та ін.). Теоретичні та організаційно-методичні аспекти означеного підходу до навчання проаналізовано у розвідках Н. Бібік, С. Бондар, І. Булах, О. Дубасенюк, Н. Ничкало, О. Пометун, С. Сисоєвої тощо.

Проблемою психолого-педагогічних умов та шляхами формування професійної компетентності учителя займалися О. Власова, М. Елькін, Л. Карпова, В. Левицький та ін. Питанням компетентісного підходу у галузі мистецької освіти присвячена низка праць Н. Гуральник, О. Єременко, Л. Масол, О. Олексюк, Г. Падалки, М. Ткач та ін.

Однак аналіз наукових робіт учених свідчить про те, що проблема формування професійної компетентності викладача хореографічних дисциплін у закладах вищої освіти, ще не стала предметом ґрунтовних спеціальних досліджень. Ученими розкриті лише окремі аспекти цієї проблеми.

Мета статті – полягає в аналізі та розкритті змісту та сутності поняття «професійна компетентність викладача хореографічних дисциплін», адже формування цієї компетентності у викладача закладу вищої освіти вимагає комплекс розвинених здібностей і педагогічних якостей, здатних забезпечити найвищі результати в хореографічному навчанні та естетичному вихованні студентської молоді.

Результати та дискусії. Український педагогічний словник розглядає професійну компетентність учителя як якість особистості, яка включає професійно важливі якості, необхідні для ефективного виконання ним завдань навчання, розвитку і виховання учнів. Ці якості визначають можливості педагога, його здатність до виконання професійної діяльності [Гончаренко: 274].

Погоджуючись з цим, ми вважаємо, що для ефективною діяльності в обраній професії, викладач хореографічних дисциплін, насамперед, повинен володіти ґрунтовними теоретичними знаннями і практичними вміннями з дисциплін хореографічного циклу, який викладає. Крім того, він повинен володіти сучасними освітніми психолого-педагогічними концепціями. Отже, наявність загальнотеоретичних, методологічних та спеціальних знань є необхідним показником професійної компетентності викладача хореографічних дисциплін у закладах вищої освіти.

Керуючись науковими розвідками сучасних учених-педагогів (Н. Бібік, О. Овчарук, О. Савченко та ін.), базові поняття компетентісного підходу можна розглядати таким чином:

– компетенція – це об'єктивна категорія, суспільно визнаний рівень знань, умінь, навичок, ставлень тощо в певній сфері діяльності людини як абстрактного носія;

– компетентність – інтегрована характеристика якості особистості, сформована через знання, уміння й навички, ставлення, поведінкові реакції та здатність самостійно виконувати завдання в конкретній діяльній сфері;

– професійна компетентність викладача хореографічних дисциплін вбачається нами як особистісна властивість, що дозволяє йому ефективно розв'язувати освітні завдання; єдність теоретичної і практичної готовності педагога-хореографа до здійснення педагогічної діяльності.

Як зазначає Г. Груць «Напрямки становлення професіоналізму – це і є напрямки розвитку компетентності вчителя. Поняття «професійна компетентність педагога» виражає особисті якості викладача, вчителя, вихователя, які дозволяють йому самостійно й ефективно розв'язувати педагогічні завдання, сформульовані або педагогом, або адміністрацією освітньої установи. «Професійна компетентність педагога» і «педагогічна компетентність» – синонімічні поняття» [Груць: 7].

Педагог повинен володіти арсеналом засобів для донесення здобувачам освіти свого досвіду. Ці засоби завжди індивідуальні, неповторні. Крім слів, голосу, інтонації, в розпорядженні педагога є ще міміка, жест, рух тощо.

Є кілька методів завоювання уваги аудиторії, крайні з них – пасивний і агресивний. Пасивний метод полягає в тому, що педагог фокусує увагу аудиторії на своїй особистості. Послідовним, логічно струнким роздумом, поміркованою чуттєвістю збирається увага аудиторії в єдину педагогічну дію. Агресивний метод протилежний пасивному. Цим шляхом ідуть сильні, розумні, експресивні педагоги. Їх почуття і воля звільняються через інтелект могутнім плином і миттєво привертають до себе увагу аудиторії. З тренованою переконаністю такий педагог неначе гіпнотизує аудиторію. Хоч в цілому гіпнотизування й короткочасне, однак різними засобами його можна підтримувати стільки, скільки потрібно для розв'язання педагогічного завдання. Нерідко для цього використовуються темпоритми і своєрідна педагогічна монотонність, за допомогою яких педагог ніби занурюється у свідомість слухачів, присипляючи, а потім напружуючи її, доводячи себе і слухачів до кульмінації почуттєвих переживань. Ця кульмінація сприяє формуванню установок і переконань особистості, їх вияви зумовлюються тренованістю педагога, рівнем його психотехніки. Зрозуміло, що кожний педагог виробляє свої індивідуальні засоби,

користуючись якими він гранично наближається до досягнення найвищого ступеня.

Сучасними науковцями визначено три найбільш поширених типи поведінки педагогів в роботі з колективом:

1) педагог – «соліст», що чує тільки себе, діє практично без врахування впливу зовнішніх обставин, у яких протікає його діяльність. Здобувачі освіти не спілкуються з педагогом повною мірою;

2) педагог – «камертон» відгукується на будь-які зовнішні зміни, і його педагогічна «мелодія» починає звучати в тій тональності, що її задають зовнішні обставини. Результатом цього є жвавий, цікавий діалог, що збагачує партнерів спілкування;

3) педагог – «імпровізатор», який не тільки виконує свою педагогічну «партитуру», рухаючись до наміченої мети уроку, але й імпровізує відповідно до конкретно складених обставин діяльності, чітко дотримуючись поставленої мети уроку. Імпровізовані мова та його поведінка, як правило, дуже енергійні та емоційні; вони найсильніше впливають на здобувачів освіти.

Таким чином, керуючи колективом, цілеспрямовуючи його діяльність, педагог повинен володіти певними якостями, що сприяли б його сумісності з колективом і окремими здобувачами освіти, які входять до нього. Передусім це вміння володіти собою, керувати своєю поведінкою.

Професійна компетентність викладача хореографічних дисциплін у закладах вищої освіти – специфічний педагогічний феномен, який визначається особливостями мистецько-педагогічної діяльності, своєрідністю її завдань, перевагою художньо-творчих форм практичної роботи та специфічними методами мистецької освіти.

Важливим напрямком формування професійної компетентності педагога-хореографа є оптимізація його дидактичної підготовки. Глибоке знання теоретичних основ дидактики – це та ланка, яка дозволяє формувати активність, самостійність та творчий підхід до роботи.

Для здійснення ефективної педагогічної діяльності викладача хореографічних дисциплін особливо важливі комунікативні вміння спілкуватися зі студентами та їхніми батьками,

колегами, обмінюватися інформацією. Це є однією з умов, яка продукує відчуття впевненості в собі, переконаності у власній здатності налагоджувати педагогічно доцільні відносини з ними, а отже діяти ефективно.

Комунікативні уміння включають групи перцептивних умінь, власне умінь вербального спілкування та умінь педагогічної техніки. Перцептивні уміння мають вияв на початковому етапі спілкування. Це уміння розуміти студентів та їхніх батьків, колег.

Педагогічна праця викладача хореографічних дисциплін має багато загальних ознак з театральною творчістю як різновидом художньої діяльності. Представники обох професій працюють з людьми, мають загальну мету – пробудити думки і почуття аудиторії; обидві діяльності навчають і виховують, вимагають високого рівня фізичної, психічної і соціальної культури. Тільки в акторській і педагогічній професіях ми зустрічаємося з унікальним збігом особистості творця й інструмента творчості, де діяльність обох є яскравим мистецтвом самовираження.

Перед закладом вищої освіти стоять два головних завдання: формування творчих якостей особистості та розкриття цієї особистості. Перше завдання включає в себе ідейно-моральне, естетичне та моральне виховання майбутнього педагога (формування світогляду, художнього смаку і морального обличчя). Розкриття ж творчого потенціалу

індивідуальності досягається тільки шляхом професійного навчання та виховання.

Таким чином, професійна робота педагога-хореографа тісно пов'язана із залученням студентів у різні види художньо-творчої, концертної діяльності, розвитком у них уваги, стійкого інтересу до хореографічного мистецтва, формуванням потреби у нових знаннях. Здатність ефективно виконувати таку роботу передбачає сформованість у викладача організаційських здібностей і умінь, серед яких особливо важливими є вміння формувати у студентів закладів вищої освіти певні морально-ціннісні установки, організувати сумісну творчу діяльність з метою розвитку соціально значущих якостей здобувачів освіти, уміння включати їх в різні види творчої мистецької діяльності, організувати різноманітні звіти колективів, виїзні гастролі тощо.

Висновки. Отже, професійна компетентність викладача хореографічних дисциплін у закладах вищої освіти вбачається нами як особистісна динамічна педагогічна система сформованих вмінь і навичок самостійного опанування новою інформацією, як усвідомлена потреба в самоосвіті та саморозвитку.

Професійна компетентність викладача-хореографа є результатом чіткої організованої мистецької, освітньої, практичної, пізнавальної, інтелектуальної діяльності педагога, яка формується в процесі занять зі студентами-хореографами і результатом якої є мистецькі досягнення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончаренко С. В. Український педагогічний словник. Київ, «Либідь», 1997. 376 с.
2. Груць Г. Особистість і професійна компетентність педагога в сучасній освіті. *Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції 22 травня 2020 року Професійна компетентність учителя Нової української школи: формування, розвиток та у досконалення.* Тернопіль, 2020. С. 7.
3. Красовська О. О. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя початкової школи в галузі мистецької освіти. Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ: збірник наукових праць. Рівне: РВЦ МЕРУ імені академіка Степана Дем'янчука. 2016. № 1 (15). С. 39–49.
4. Хоружа Л., Братко М., Котенко О., Мельниченко О., Прошкін В. Компетенції викладачів вищої школи в добу змін: діагностика та аналітика. Київський ун-т імені Бориса Грінченка Київ, 2018. 92 с.
5. Schwertel. Uta. How the DEVELOP system supports your career development/ URL: <http://develop-project.ua/news/how-develop-supports-career-development>

REFERENCES

1. Honcharenko S. V. (1997) *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk [Ukrainian pedagogical dictionary]* K., «Lybid». 376 s. [in Ukrainian].
2. Hrut's H. (2020). *Osobystist i profesiina kompetentnist pedahoha v suchasni osviti. [Personality and professional competence of the teacher in modern education.] Materialy Mizhnarodnoi naukovopraktychnoi internet-konferentsii 22 travnia 2020 roku Profesiina kompetentnist uchytelia Novoi ukrainskoi shkoly: formuvannia, rozvytok ta u doskonalennia.* Ternopil. S. 7. [in Ukrainian].

3. Kracovcka O. O. (2016) Formuvannya profeciynoyi kompetentnosti maybutnogo vchitelya pochatkovoyi shkolvy v galuzi mictetskoyi osvity. [Formation of professional competence of the future primary school teacher in the field of art education] *Psihologo-pedagogichni osnovy humanizatsiyi navchalno-vihovnogo protseu v shkoli ta VNZ: zbirnyk naukovykh prats. Rivne: RVTs MEGU imeni akademika Stepana Dem'yanchuka. # 1 (15). c. 39–49* [in Ukrainian].

4. Khoruzha L., Bratko M., Kotenko O., Melnychenko O., Proshkin V. (2018) Kompetentsii vykladachiv vyshchoi shkolvy v dobu zmin: diahnozyka ta analityka. [Competences of higher school teachers in the era of changes: diagnostics and analytics]. *Kyivskiy un-t imeni Borysa Hrinchenka Kyiv. 92 s.*

5. Schwertel. Uta. How the DEVELOP system supports your career development/ URL: <http://develop-project.ua/news/how-develop-supports-career-development> [in English].

I. V. STEPANIUK

Candidate of Art Studies,

Senior Lecturer at the Department of Theory, Methods of Music Education and Instrumental Training, Lecturer of Choreographic Disciplines,

Municipal Higher Educational Institution "Lutsk Pedagogical College"

of the Volyn Regional Council, Lutsk, Ukraine

E-mail: GorikArtist@ukr.net

<http://orcid.org/0000-0001-9324-2655>

CONTENTS OF THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF S TEACHER OF CHOREOGRAPHIC DISCIPLINES IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

The article investigates the issues related to the contents of the professional competence of a teacher of choreographic disciplines in higher education institutions along with the significance of this phenomenon under study in the process of carrying out pedagogical activity of a teacher-choreographer.

The author considers the knowledge and the skills of a teacher of choreographic disciplines as the basic components of his professional competence. The issue of a teacher's self-actualization as a key to the successful process of his professional development is outlined.

In the article, the author distinguishes between such concepts as competency, competence, and professional competence of a teacher of choreographic disciplines.

The author offers the following definition to the professional competence of a teacher of choreographic disciplines: it is a specific pedagogical phenomenon that is determined by the particular features of artistic and pedagogical activity, uniqueness of its objectives, the preference of artistic and creative forms of practical work and specific methods of art education.

A teacher-choreographer must combine such characteristics as: director-educator and a tutor-ballet master, must expertly support students' efforts and encourage their initiative.

Thus in the process of choreographic activity, teacher's professional competence should be based on the following requirements:

- carrying out artistic and aesthetic education of the student youth on a humanistic basis;
- formation of the most important components of aesthetic development, which serve as a vital condition for fostering their aesthetic culture;
- application of methods that stimulate improvisational activity and its creative manifestations;
- formation of the values based attitude to the art of choreography, whose basis is determined by values oriented guidelines, tastes and ideals;
- development of a full-fledged, mentally and physically free personality of a student;
- development of artistic and creative abilities, that is: aesthetic taste, imagination, thinking, fostering interest in choreographic activity, culture of behavior, positive attitude towards each other, etc.

Key words: higher education institution, teacher-choreographer, pedagogical activity, professional competence, student youth, choreographic education.